

ПОСЛЕДЊИ ПОГО У ЈУГОСЛАВИЈИ

(Марко Погачар: *Јуџион Ђори! (глазбени дневник)*, Сандорф, Загреб, 2013)

Онај типично британски, култни филм о манчестерској инди сцени осамдесетих почиње концертом групе *Sex Pistols* 4. јуна 1976. у Лесер Фри Трејд Холу (Мала сала Трговачког дома), којем је присуствовало четрдесетак омладинаца и поштар Џон. Свирка би се, дакле, и по тадашњим и по садашњим параметрима имала сматрати крајње несупешном. Али оно што је, као што је познато, издваја из неизбројиве масе неуспешних свирки јесте чињеница да су организатори концерта били младићи Шели и Дивото из тек формираног бенда *Buzzcocks*, а касније и *Magazine* (не Коколо, него *Shot by Both Sides*), а да су у публици били неки други младићи, који су убрзо након тога основали бендове *Joy Division*, *The Fall*, *The Smiths*, па чак и *Simply Red* и, једноставно речено, заувек променили историју поп музике. А поштар Џон постао је вероватно најпознатији поштар на свету. Због наведених чињеница број оних који су касније тврдили да су лично присуствовали овом концерту је рапидно растао, као да је био у питању некакав омањи Вудсток.

Али тако је то увек у животу и у историји: најтеже је препознати оно епохално у оном епохном; нема ту никакве формуле. Тако, на основу новијих студија из поља боље регионалне хуманистике, а можда понајвише из перспективе онога што је дошло после ње – Југославија уопште није била тамница народа, већ уређено и пристojно друштво које, како рече велики Лемиз из *Motorheada* на вест о смрти Курта Кобејна, једноставно није издржало. Оно што повезује митску манчестерску свирку и Југославију, поред тога што је у тренутку кад се дешавало неким деловало као потпуни промашај, јесте управо та накнадна памет и жеља за недоживљеном прошлости, односно носталгија за нечим што се због датума у крштеници једноставно није могло доживети.

Понекад таква „сећања“ могу попримити гротескне размере, међутим, у случају књиге Марка Погачара *Јуџион Ђори!* пронађена је, колико је тако нешто уопште могуће, савршена мера. Оно што иначе одликује досадашњи опус Марка Погачара, између осталог, јесте вештина паметног одабирања форме. Данас наизглед једноставан, подразумевајући и готово успутан литерарни занат: да се за оно што се жели рећи пронађе одговарајући облик – заправо је сама суштина књижевног посла. Ово је у Марковом случају можда најупадљивије у есејистици, где је у низовима текстова првобитно осмишљеним за привремене рубрике у часописима или порталима, успевао да различите феномене којима се бави вешто узглоби у публикацијама задати контекст. Такав је случај и са музичким дневником, специфичном дијаристичком колумном коју је у недељном ритму током 2012. писао за портал *Booksa*, а која је сада уз мање измене

објављена као књига. Тешко да је било могуће пронаћи бољи контекст од оног који нуди загребачки портал, готово идеално урођен у југословенско наслеђе и наследнике тог наслеђа, а опет и довољно дистанциран од тога да се не би западало у сентименталност и патетику. И заправо, том идеолошком па и политичком линијом иду и ови текстови, а она је врло важна за потпуније разумевање књиге. Можда за такав светоназор није најпогрешније тражити објашњење и у егзистенцијалној позицији самог аутора који последњих година књижевно печалбарећи живи много више по Европи, него у Хрватској, али упркос томе, или баш због тога успева да у прилично учесталом ритму обилази и Београд (ја лично имам осећај да је некако увек ту) и друге градове бивше домовине. Другим речима, Марко је довољно овде да би „био у току“, а опет то што није овде му омогућује да га (то овде, где год оно било) прецизније сагледа.

Сами текстови, као што је горе поменуто, представљају посебну дневничку форму и у идеалној сразмери мешају лично и колективно. Музички фокус књиге, који је свакако најважнији, усмерен је превасходно на осамдесете године – ту престоницу сваке Јутопије. Преко анализе 51 песме од исто толико извођача, са додатком опроштаја од тада преминулог Тусте из *Куг Игијоџа*, Марко успева да на малом простору исприча и сопствену биографију и музичку аутобиографију о другима, али успева и да се успут дотакне низа преломних културно-политичких тачака из историје (распада) Југославије, које заправо на овај или онај начин и у мањој или већој мери још увек обликују свест, а можда и онај виши и бољи културни хоризонт данашњих Југословена. Јер не треба бити превише паметан па увидети да су се током претходних двају деценија све југословенске државе како тако национално и културно (ре)конституисале, а та је артикулација пре свега подразумевала отклон од наслеђа заједничке државе. И све оне данас постоје једне поред других и, упркос томе што постоји проток људи, робе и капитала, у основи не хају превише за то шта се дешава у суседству.

Па ипак, у једном делу културног поља у свакој држави постојали су пунктови отпора у којима је Југославија сачувана, можда понајпре као (не превише успешна) брана од примитивних националистичких елита, а мање као некакав културни и још мање или никако као политички оквир. *Јујоџон Јори!* је свакако један од тих пунктова и као такав је највише упућен управо тим људима, који су деведесетих у Сплиту или Загребу, на пример, испод пулта позајмљивали видео-касете са новим српским филмовима или на разне начине добављали па читали *Аркзин* и *Ферал* у Београду и Новом Саду.

Иако такав приступ није најпоштенији, управо скицирани идеолошко-културни круг књиге *Јујоџон Јори!* могуће је ишчитати и преко упадљивог одсуства појединих музичара, а овде су међу најзнаковитијима изостанци *Рибље чорбе* и *Прљавој казалишћу*, да *Бијело гуње* оставимо по страни. Нема сумње да се без ових бендова не може испричати прича о југословенском рокенролу, па следствено ни о Југославији, али оно што су ти бендови радили током и после распада земље грубо их је и неповратно избрисало из послератне историје те земље. И то нема везе толико са музичким укусом (иако сигурно највише има везе са тим), колико са етичким капиталом који се, као и сваки капитал, увек или увећава, или троши. А управо тај капитал је оно што на једно место окупља све музичаре и бендове у Марковој књижи. Као што је већ

речено, његов фокус је на осамдесетим годинама и новоталасним групама: *Хаусџору*, *Азри*, *Филму*, *Парџибрејкерсима*, *Шарлу акробаџи*, *Идолима*, *Екаџарини великој*, *Елекџичном ориазму*, *Забрањеном џушењу* и другима; а мањим делом и на деведесетима које су обрађене преко песама бендова друштвено критичких и ангажованих на разне начине, али заправо мало познатих са ове стране Дрине. Ова друга скупина изазвала је донекле интимније текстове, што је посве логично будући да је писац уз те бендове и заједно са њима одрастао. А потпуно усамљени, лични и изван дневника тешко уклопиви у скицирани музички контекст стоје Арсен Дедић, Ибрица Јусић и Драго Млинарец, који, опет, баш унутар дневника на примерен начин представљају музичке илустрације појединих тачака или линија у биографији. Међутим, оно што је културолошки интригантније од ових „општих места“ јесте читав низ мањих, па и опскурних бендова које Марко „проналази“ и враћа у музички и културни видокруг, какви су *Беоџрад*, *Тробоцево круше џећи*, *Карлови Вари* или *Виџа Офензива*. Марков музички укук, дакле, рачва се од поп мејнстрима у два правца: ка постпанку, готици, раном, минималистичком синт и електро попу и дарк вејву, који су му свакако најближи, али и ка правоверном, оштром и опскурном панку који не штеди никога и у три стиха и два рифа неувијено и недвосмислено говори све што треба рећи. Тако се, управо преко текстова о песмама „малих“ бендова, у *Јуџиџону* оцртава за тадашњу, а нарочито данашњу ширу публику, у великој мери непозната, али утолико вреднија југословенска инди сцена која је жилаво и без подилажења војевала за слободу. Како црна година и са њом текстови пролазе, тако се Марков фокус све више помера ка тим мањим бендовима, па се књига може представити и као делукс издање музике за филм недогођеног одрастања музичког укуса једне сасвим измишљене а сасвим стварне земље: прва трећина је ремастеризована верзија оригиналног албума, други диск су синглови и друге стране којих нема на албуму, а трећи би биле студијске и радио верзије песама, а и на другом и на трећем диску има правих музичких бисера.

Али у ствари, на изврстан начин, прича тек овде почиње, јер текстови нису само музичко-текстуална анализа песама зачињена поп тривијалијама, иако је тај одељак присутан у сваком од њих, већ анализа једног стања духа којег су песма и бенд отелотворавали у тадашњем (поп)културном контексту, а потом је све то премазано тамним, густим и пастуозним бојама сасвим конкретних личних доживљаја и сећања: од скинхедима потпомогнутог испадања првог зуба и губљења невиности у Пули, преко прескакања зида да би се крајем деведесетих упало на концерт „тих Срба“ журколомаца, па до студентских пијанки по домовима и возовима који иду пругом (увек) за југ. На трагу најбољих текстова из претходне есејистичке књиге *Аџлас џласова* и у *Јуџиџону* се готово невидљивим сигналимa призвани контекстуални кругови шире у разним правцима. Њихов број је задивљујуће велики, као и разноликост поља из којих долазе, а опет, нема у томе никакве учености, нити разметљивости, сви они се „природно“ уклапају у причу која се ту прича. Успутне опаске, реченице па чак и само синтагме постају микро, нано и пико-есеји посвећени унутар текстова залеђеној, хипнотисаној гомили песника, писаца, музичара, филмова, градова, идеологија, ју-митологија, политичара. Управо ови детаљи, овакви и слични „вишкови“ фигурирају као можда и најукуснији састојак текстова у *Јуџиџону*, али и Марковој есејистици у целини.

Они се увек лако измигоље из видокруга унутрашњег ока, па им се због тога треба враћати, увек измакну емоционално-интелектуалној апаратури са којом им се прилази, и то било референцијалним ролеркостером, који баца читаоца из часа у час по наизглед неповезивим спољашњим (просторним, временским и културним) и унутрашњим (егзистенцијално-меморијским) меридијанима, било готово заумним текстуалним синкопама и синтаксичким скоковима, где заборављени субјекат или предикат искрсну онда када се сасвим заборави на њих.

Како је један мој пријатељ, и сам припадник покрета отпора, рекао, ова књига је савршена као поклон истим таквим припадницима покрета, а њих и није тако мали број као што се понекад може учинити. Јер деца официра, радника, сељака и поштене интелигенције – стара је то истина – немају много избора, осим тога да свирају у рокенрол бенду. И управо томе ова књига, која је и мост између почивше и неке будуће Југославије, може да послужи, баш као и музика о којој говори – да се победи самоћа у свим хладним градовима овога света.